

Novák, Petr

[Dirga, Lukáš; Váně, Jan (eds.). Náboženství za mřížemi: stále(é) i nestálé]

Religio. 2024, vol. 32, iss. 1, pp. 240-241

ISSN 1210-3640 (print); ISSN 2336-4475 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/Rel2024-37986>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.79961>

License: [CC BY-NC-ND 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Access Date: 14. 06. 2024

Version: 20240606

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

and to scholarship in general. I hope that he develops these ideas further and that other academics pick them up and exploit their potential not only in religious studies but in politics and beyond.

JACK DAVID ELLER

Religio: Revue pro religionistiku
32/1, 2024, 238-240.

<https://doi.org/10.5817/Rel2024-37985>

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Lukáš Dirga – Jan Váně, Náboženství za mřížemi: stále(é) i nestalé,

Brno: Lukáš a syn 2023, 224 s.

ISBN 978-80-7364-156-6.

Kolektivní monografie s názvem *Náboženství za mřížemi: stále(é) i nestalé* představuje velmi zdařilý pokus o organické propojení témat penitenciární sociologie a sociologie náboženství formou editované antologie příspěvků předních českých odborníků a odborníků – představujících různé pohledy společenskovedních disciplín – se společným zájmem o penitenciární tematiku. Česká kriminologická obci dobře zná má dvojice sociologů ze Západočeské univerzity v Plzni oslovila odborníky z oblastí historie, práva, penologie, antropologie, politologie či religionistiky a umně sestavila na více než dvou stech stranách zajímavou mozaiku pohledů na různé aspekty života za mřížemi vězeňských zařízení.

Úvodní příspěvky zabývající se dopodrobna historií vězeňské duchovenské a pastorační služby a jejím institucionálním legislativním ukotvením poskytují čtenáři dobrý základní vhled a kontextualizaci problematiky od doby Habsburské (potažmo rakousko-uherské) monarchie až k současné podobě stávajícího vězeňského systému. Pavlovo „kde se rozmohl hřích, tam se ještě mnohem více rozhojnila milost“ (Řím 5,

20) přesně ilustruje temné období obou totalit, kdy se vězni nezřídka stávali samotní duchovní pastýři.

Autorky kapitoly věnované kriminologické perspektivě „náboženských programů“ se nenechaly vlákat do pastí kvantitativně evaluativního měření efektivity, jakožto na výzkumnických datech a (přírodo)vědecky orientované evidenci založené legitimizaci evangelijní zvěsti a jejích hlasatelů v prostředí věznic, a spíše se soustředily na šíři možných kriminologicko-metodologických přístupů k danému tématu.

„Nebudete svá těla zjizvovat pro mrtvého ani si dělat nějaké tetování“ (Lv 19, 28) je důrazný příkaz z Bible, který nejenže není za zdmi věznic příliš znám, ale bývá zpravidla často porušován. Tetování vlastně k vězeňskému prostředí a kriminálnímu subkulturám od nepaměti neodmyslitelně patří. Jeho identitotvorným či krypticky emickým významem a symbolickou rovinou neverbálního přiznání se k (přínejmenším) určité „privatizované“ formě religiozity se obsáhle zabývá samostatná čtvrtá kapitola.

Ve shodě s autory kapitoly k náboženské radikalizaci a extremismu ve vězeňském prostředí lze konstatovat, že otázka náboženského extremismu je v našem lokálním penitenciárním kontextu záležitostí spíše „izolovaných jednotlivců“ (s. 132) a celkově se z hlediska závažnosti nejedná o nepalčivější problém českého vězeňství. Na druhou stranu se – což lze názorně vidět na mnoha případech z Francie, Německa nebo Velké Británie – může situace velice rychle změnit. Současnou situaci, především s ohledem na zcela zásadní (především znalostní) nepřipravenost personálu českých a moravských věznic, nelze považovat za uspokojivou. S důrazným apelem autorů kapitoly na „potřebu vzdělávat vybrané [sic!] pracovníky v otázkách různých extremistických projevů“ (s. 135) se bude s největší pravděpodobností muset Vězeňská služba ČR rozhodně náležitě vypořádat.

Poslední dvě kapitoly věnované kategoriální pastoraci komplementárně propojující poskytovatele a příjemce duchovní péče a vedení elegantně rámuje a citlivě zasazuje téma „náboženství“ do reálné každodennosti vězeňského života v 21. století. S pozorovatelným úbytkem věřících ve farnos-

tech a sborech po celé České republice je možné vyvozovat, že to bude právě oblast kategoriální pastorace, kde bude možné efektivně nabízet evangelium a příklad života, smrti a zmrtvýchvstání Ježíše Krista. V kontrastu k tradiční „nedělní povinnosti“ chodit do kostela se vězněným osobám nabízí zcela nová možnost uchopení nabízené (psycho)spirituální cesty. Zajímavým příspěvkem do debaty mohou být pro čtenáře výsledky analýzy motivace z pohledu jednotlivých aktérů vězeňského „náboženského“ dění v rámci případové studie z jedné z našich ostrahových věznic. Zatímco uniformovaní příslušníci považují za hlavní motivaci vězněných osob k účasti na duchovenských aktivitách snahu o získání kladného hodnocení k jednání soudu o případném podmínečném propuštění a kaplani snahu o pozitivní změnu svého života, vnímají samotní vězni svou účast spíše jako prostředek k ukrácení času a zahánění nudy (s. 176). Jakákoli motivace však naštěstí otevírá prostor k době zvolené intervenci.

Výrazně sociologizující pojetí a místy až přílišný akademický odstup od konkrétního běžného života ve věznicích užité ve výše představované monografii pak rozhodně nikoli rušivě či konfrontačně kontrastuje, ba naopak užitečně doplňuje, zkušený insiderský přístup psaní textu salesiána Michaela Martinka, dlouholetého vězeňského kaplana, ke stejnému tématu v jeho monografii *Duchovní služba ve věznicích* (2022). Všechny obdobné – Bohu a odborné religionistické obci jistě milé – počiny tak mohou být příslibem budoucího živého propojení teoretického světa akademiků, penitenciární praxe a představitelů jednotlivých participujících církví a náboženských společností.

PETR NOVÁK

Religio: Revue pro religionistiku
32/1, 2024, 240-241.

<https://doi.org/10.5817/Rel2024-37986>

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Michaela Gajdošíková Šebetovská, Veles: Slovanské božstvo ve srovnávací perspektivě,

Červený Kostelec:
Pavel Mervart 2023, 190 s.

ISBN 978-80-7465-594-4.

Navzdory tomu, že v dřívějších dobách byl termín „srovnávací věda o náboženství“ takřka synonymní s religionistikou jako takovou (nebo alespoň s religionistikou, jak byla pojímána na univerzitních pracovištích v Československu), sama srovnávací metoda, hledající shody i odlišnosti mezi mýty, rituály a božstvy, upadá v religionistice posledních několika dekád v diskurzivní nemilost. Již post-eliodovská (a post-dumézilovská) religionistika na Západě se v 80. a 90. letech začala od komparativního rámce odvracet ve prospěch stále častějších partikulárních areálových přístupů. Zcela programaticky tento odvrát vystihl Jonathan Z. Smith ve svém eseji „In Comparison a Magic Dwells“ z roku 1982 – ono kouzlo či magie, která podle Smitha dlí v jádru srovnávací metody studia náboženství, jím bylo původně míněno jako opovrhlivé naznačení nevědeckosti, netestovatelnosti a subjektivní a často impresionistické povahy srovnávání.¹

I přes tento odsudek ze strany významného koryfeje religionistiky ale srovnávací přístup – zejména k archaickým náboženstvím, která nás v této recenzi zajímají především – nadále kvetl. Obzvláště v oblasti srovnávání a navazujícího výkladu starých indoevropských tradic, jejichž studium ve druhé polovině dvacátého století nevratně proměnil důkladný filologický přístup Georgese Dumézila, nesl své plody: např. v rozsáhlé práci klasicisty Martina L. Westa, *Indo-European Poetry and Myth*

¹ Jonathan Z. Smith, „In Comparison a Magic Dwells“, in: Jonathan Z. Smith, *Imagining Religion*, Chicago (IL): Chicago University Press 1982, 19-35.